

ЗБОРНИК РАДОВА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ
XLII/2002

Проф. др Војислав Ђурђић

**НАЧЕЛО ЗАШТИТЕ ЛИЧНЕ СЛОБОДЕ У
КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ**

UDK 343.131:342.721

Апстракт

Увођење начела заштите личне слободе, утемељено на гаранцијама које личној слободи човека пружају међународни документи и уставне проглашавају, први је и значајан законодавчев захват у додградњи система основних начела кривичног поступка, давно установљених и више деценија недодирљивих. Законски израз овог начела своди се на обавезу државних органа да ухапшено лице обавесте о његовим правима која му у тренутку хапшења по закону припадају и њихову обавезу да га одмах спроведу истражном судији. Будући да се јавља као посве ново, настало је потреба да се начело теоријски уобличи и дефинише, са свим опасностима које са собом носи прва, почетна дефиниција. Дефиниција је изграђена на схватању да су штитну начела чине: право ухапшеног

да буде обавештен о својим правима која по закону има у тренутку лишења слободе, конституисано у циљу обезбеђења правовремене личне и стручне одбране, и право на *habeas corpus*. Начело заштите личне слободе рас простире се на преткривични поступак и важи за сва лишења слободе без одлуке суда, а особито за хапшење које као фактичку радњу предузимају органи унутрашњих послова. Право на *habeas corpus*, конкретизовано у одредбама о процедурима лишења слободе којима се одређују рокови и намећу дужности органима унутрашњих послова и истражном судији, треба да омогући судску контролу законитости лишења слободе у што краћем року и тиме осигура да ограничење личне слободе до одлуке суда траје разумно време.

Кључне речи: основна начела кривичног поступка, лична слобода, лишење слободе, преткривични поступак, органи унутрашњих послова, полицијско задржавање, право на *habeas corpus*, истражни судија.

Проф. др Војислав Ђурђић¹

НАЧЕЛО ЗАШТИТЕ ЛИЧНЕ СЛОБОДЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Увод

За безмalo полa вeka свог постојањa, југословенски кривичнопроцесни закон, од свог доношења 1953. године, доживео је преко десет ревизија, али се ниједном од њих није дирало у основна начела кривичног поступка. Једном установљена, основна начела кривичне процедуре опстајала су у свом тоталитету, по броју и са првобитним законским формулатијама, као да се протеклих пет деценија у друштвеној и правној стварности ништа није мењало. Наспрам законодавчеве ригидности и претераног традиционализма у поимању основних начела који је пре-тио да прерасте у доктиматизам, процесна начела су, зато што им је променљивост иманентна и латентна одлика, претрпела фактичку уместо законодавне трансформације, под утицајем разноликих друштвених, политичких, економских, културних, правних и многих других чинилаца. У научним интерпретацијама и правосудној пракси мењао им се опсег примене и циљеви којима треба да служе, а добијала су и нова значења. Тако су се основна начела кривичне процедуре и без законодавчеве воље прилагођавала друштвеним условима датог времена, па и ововременим.

---

¹ Редовни професор на Правном факултету у Нишу.

Тек приликом последње новелације, пројектујући нови Законик о кривичном поступку, законодавац се по први пут усудио да претресе и одредбе о основним начелима кривичног поступка. Овакав законодавчев захват скоро да је био изнуђен због хитне и неопходне потребе да се процесно законодавство усагласи са Уставом и међународним документима, којима се са посве друкчијом садржином и значењем дефинишу нека основна начела кривичног поступка. Такав радикалан легислативни заокрет није био могућ без промене политичких услова и правне свести, јер научни и стручни аргументи, истицани у последњим десцијама, нису били довољни да превладају политичку вољу досадашњих законодаваца. Међутим, не би се могло рећи да је ова прва и једина новелација основних начела обимна, али је итекако значајна и радикална, већ самим тим што су тек након пола века поједина основна начела редефинисана и осавремењена, а уведено је и једно ново начело, али и зато преуређени систем основних начела учвршћује демократичност кривичног поступка и осигурава већу заштиту слобода и права човека у кривичном поступку.

Такав значај има и ново основно начело, установљено одредбама чл. 5. Законика о кривичном поступку од 2002. године², које теорија разматра под називом *начело заштите личне слободе*. Подизање заштите личне слободе на ранг основног кривично-процесног начела показује колики значај југословенски законодавац данас придаје личној слободи човека у кривичном поступку.

Материјализоване промене у ставу законодавца о значају личне слободе и полавековна недодирљивост основних начела, управо су основни мотив да начело заштите личне слободе, као једино новоустановљено, буде предмет анализе у једном оваквом раду. Отуда и потреба да се појам новог начела теоријски уобличи, да се протумачи његова садржина и домашај покламованих гаранција. У том контексту, неопходна је и анализа свих законских одредби којима се врши његова конкретизација и разрада, како би се оценила инкорпорација овог начела у кривични поступак, јер управо те одредбе детерминишу реални значај и опсег овог новоустановљеног начела. Извориште и детерминанте правилне интерпретације значења начела заштите личне слободе јесу међународни документи о људским правима и уставне проглашавајуће о личној слободи грађана. То су основе и маргине излагања о начелу

² Законик о кривичном поступку ступио је на снагу 29.03.2002. године ("Службени лист СРЈ", бр. 70 од 28. децембра 2001. године).

заштите личне слободе, с тим што ће посебна пажња бити посвећена новим или измењеним и допуњеним одредбама које се тичу ограничења личне слободе у претк rivичном и к rivичном поступку, али и оним неновелираним одредбама к rivичнопроцесног законодавства које увођењем овог начела добијају друкчије значење.

1. ЗАШТИТА ЛИЧНЕ СЛОБОДЕ У МЕЂУНАРОДНИМ ДОКУМЕНТИМА И УСТАВУ СРЈ

Гаранције личне слободе међу првим су остварењима хуманих настојања људског друштва да се осигурају што већа права човека, познате још од *Habeas Corpus Acta*, донетог далеке 1679. године у Енглеској. Од тада су незаобилазни чинилац каталога људских права у конституцијама савремених држава и међународним документима о слободама и правима човека. Лична слобода човека постала је основно право човека у чијој бити је сигурност у односу на државну власт, особито у односу на полицијску и судску власт. То право на слободу личности схвата се као забрана властима да самовољно одузимају слободу, па се тако и дефинише у свим међународним документима, са незнатним разликама у формулатијама. Међународним пактом о грађанским и политичким правима³ свакоме је гарантовано "право на слободу и личну безбедност" и да "нико не може бити предмет самовољног хапшења или притварања" (чл. 9). Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода⁴ такође проглашава право на слободу и безбедност личности, а затим, да нико не може бити лишен слободе сем у случајевима које Конвенција експлицитно набраја, и то у сагласности са законом прописаним поступком (чл. 5. ст. 1).⁵

³ Међународни пакт о грађанским и политичким правима (у даљем тексту Међународни пакт) усвојен је и отворен за потписивање, ратификовање и приступање резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 2200 А (XXI), од 16. новембра 1966. године, а Југославија га је ратификовала 1971. године (види: "Службени лист СФРЈ", Међународни уговори, бр. 7/1971).

⁴ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода усвојена је у оквиру Европског Савета и потписана 04. новембра 1950. године а ступила је на снагу 03. септембра 1953 (у даљем тексту: Европска конвенција).

⁵ Сличну заштиту предвиђају и други међународни документи. Види: члан. 9. Универзалне декларације о правима човека ОУН, члан. 7. ст. 3. Америчке конвенције о људским правима (усвојена је на Конвенцији Организације америчких држава у Сан Хозеу 22. новембра 1969. године - у даљем тексту: Америчка повеља) и члан 6. Афричке повеље о правима човека и народа (усвојена је 27. јуна 1981. године на 18. Скупштини шефова држава и влада земаља Организације афричког јединства у Најробију, Кенија, а ступила је на снагу 21. октобра 1986. године - у даљем тексту: Афричка повеља).

Многобројне и разнородне гаранције од самовољног лишења слободе у међународним документима и уставима земаља, установљене су у виду принципа, па је, следствено томе, остављено националним законодавствима да их разраде и конкретизују. Многе од тих гаранција везују се за сам чин хапшења јер ограничење личне слободе фактички почиње од тог момента, а тада је, посве логично, заштита и најпотребнија. Пре-ма Међународном пакту о грађанским и политичким правима, "Свако ко је ухапшен биће у тренутку хапшења обавештен о разлозима хапшења и у најкраћем року [одмах] ће му се саопштити било каква оптужба противу њега" (чл. 9. ст. 2) и има право на човечно поступање и поштовање људске личности (чл. 10). Такву заштиту предвиђа и Европска конвенција: "Свако ко је ухапшен биће обавештен, на језику који разуме, о разлозима његовог хапшења и о свим оптужбама против њега" (чл. 5. ст. 3). У суштини, реч је о истоветној заштити, с тим што Европска конвенција уноси прецизније одреднице поједињих гаранција које пружа. Обавештења ухапшеном морају се дати "на језику који разуме", јер у противном, по логици ствари, не би имала никаквог смисла, а уједно предупређују евентуално изигравање гарантованог права (нпр. формалним давањем обавештења ухапшеном о правима која му припадају на њему неразумљивом језику). Осим тога, прецизирање да ухапшени мора бити упознат "о свим оптужбама против њега" има значење да се не би смела прећутати ниједна оптужба, чиме се стварају услови за одбрану у односу на свако дело које му се ставља на терет. И Америчка конвенција о људским правима, осим права да буде упознат о разлозима притварања, налаже да "притворени" мора бити обавештен "о оптужби или оптужбама" против њега (чл. 7 ст. 4). За разлику од претходно поменутих регионалних аката, Афричка повеља о правима човека и народа не предвиђа посебна права приликом хапшења већ само опште гаранције против самовољног хапшења и притварања.⁶

Како што се да запазити из цитираних прокламација, стандарди међународне заштите личне слободе приликом хапшења имају у основи два циља: осигурање одбране ухапшеног и хумано поступање према њему.

Личну слободу гарантује и југословенски устав: "Нико не сме бити лишен слободе осим у случајевима и по поступку који су утврђени савезним законом" (чл. 23. ст. 2. УЈ). Недвосмислено је значење овако формулисане уставне гаранције да је противзаконито, па самим тим

---

⁶ Види члан 6. Афричке повеље.

самовољно свако оно лишење слободе изван законом предвиђених случајева или изван законске процедуре. То је у бити разрада забране самовољног лишења слободе која одговара европским и међународним стандардима, а њено важење уставотворац распостире на сваки поступак пред органима власти, на кривични, прекришajни и сваки други поступак пред државним органима.⁷

Лицу које се хапси Устав Југославије даје већи корпус права у моменту лишења слободе него Европска конвенција и други међународни документи. Ухапшеном је гарантовано: право да на свом језику или језику који разуме одмах буде обавештен о разлозима лишења слободе; право да истовремено буде упознат да није дужан ништа да изјави; право да од органа захтева да о лишењу слободе обавести његове најближе; и право да узме браниоца⁸ кога сам изабере (чл. 23. ст. 3, 4. и 5. УЈ). Међутим, Устав не предвиђа и обавезу да ухапшени буде упознат са оптужбама против њега. Уставописци су, верујемо, имали у виду да обавештавање о разлозима хапшења претпоставља и у себи садржи и обавештење о делу које се осумњиченом ставља на терет, јер разлози за лишење слободе могу настати тек ако постоји основана сумња да је презумптивни окривљени извршио кривично дело за које се терети. Установљавање ових права као уставних гаранција било је мотив, а уједно и уставни основ, да се она у својој свеукупности протумаче и законски конституишу као основни принцип кривичног поступка.⁹ Побројана права дословце су преузета кривичнопроцесним законом и уз уставну гаранцију да грађанину може бити ограничена слобода једино на основу одлуке суда (чл. 24. ст. 1. УЈ), чине садржину начела заштите личне слободе. Поред права које везује за моменат лишења слободе, Устав јемчи и право на поштовање људске личности и достојанства "у случају лишења, односно ограничења слободе" (чл. 25. ст. 1. УЈ).

⁷ Природа и врста поступка за лишење слободе није доволно прецизно одређена у Уставу. До таквог закључка се долази кад се засебно тумачи уставна проглаšавања о лишењу слободе, а не помаже ни систематско тумачење кад се узму у обзир и одредбе о притвору, јер из уставне терминологије и систематизације одредби о "лишењу слободе" и "притвору", нема јасне разлике између самог чина лишења слободе и притвора.

⁸ У тренутку хапшења неког лица не мора бити покренут кривични поступак, па у том случају, по логици ствари, браниоца не може ни бити. Отуда је "бранилац" неадекватан израз у уставној одредби. Треба тумачити да у тренутку хапшења сваки грађанин има право на адвоката, у преткривичном или било ком казненом поступку који је покренут, чиме би били обухваћени сви случајеви хапшења а не само у покренутом кривичном поступку, што је, мислим, и била интенција уставотворца, а такво решење било би сагласно са правом на одбрану, проглашаваним у члану 29. Устава.

⁹ Види: др Момчило Грубач, Основни проблеми усаглашавања ЗКП са Уставом СРЈ, у збирци "Проблеми реинтеграције и реформе југословенског кривичног законодавства", изд. Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 1995, стр. 68.

2. ЗНАЧЕЊЕ И ОБИМ ЗАШТИТЕ КОЈУ ПРУЖА НАЧЕЛО ЗАШТИТЕ ЛИЧНЕ СЛОБОДЕ

а) Дефинисање начела

Устав Југославије од 1992. године, за разлику од свог претходника, проглашава права везана за сам чин лишења слободе и гарантује да је одлучивање о "притварању" и "задржавању у притвору" у искључивој надлежности суда. Смисао овако унапређене и осавремењене уставне регулативе, која, слободно се може рећи, не заостаје за конституцијама демократских правних држава, јесте да пружи грађанима заштиту од оног тренутка кад реално започиње ограничење њихове личне слободе.

На овим уставним темељима и циљевима заштите грађана у моменту хапшења, уграђене су у кривично-процесни кодекс проглашаване гарантије. Превладала је идеја да заштиту личне слободе најпре треба уобличити и установити као основни принцип кривичног поступка, а потом је конкретизовати и разрадити у одговарајућим одредбама о кривичној процедуре. Стога су опште одредбе о основним начелима у глави I Законика о кривичном поступку од 2002. године, допуњене одредбама члана 5. којим се установљава начело заштите личне слободе. Сва Уставом гарантована права при лишењу слободе преузета су у потпуности, чак са неизмењеним формулатија, и обједињена у једној законској одредби, па је тако одређена садржина овог новог начела кривичног поступка.

Законски израз начела заштите личне слободе гласи: "Лице лишено слободе мора бити одмах обавештено, на свом језику или језику који разуме, о разлогима лишења слободе и истовремено упознато да није дужно ништа да изјави, да има право да узме бранионаца кога само¹⁰ изабере и захтевати да се о лишењу слободе обавесте његови најближи" (ст. 1. чл. 5ЗКП). Из законске дефиниције начела може се закључити да је основни и непосредни циљ регулативе да обезбеди одбрану лица лишеног слободе, материјалну и формалну. Само то може бити смисао и сврха наметања обавезе да се ухапшеном саопшти разлоги лишења слободе, да се упозна да није

---

¹⁰ У Законику се поткрадла језичка грешка у реду: речено је "кога сам изабере", уместо "кога само изабере" јер се пријев односи на лице лишено слободе.

дужан ништа да изјави и да има право на браниоца. И четврта обавеза да се ухапшени упозна да има право захтевати да његови најближи буду обавештени о његовом лишењу слободе, осим што је чин хуманог односа према породици ухапшеног и другим, њему блиским лицима, такође служи стварању услова за обезбеђење одбране, али само формалне. Реална је претпоставка, наиме, да ће се лица блиска ухапшеном постарати да му обезбеде адвоката. У суштини узев, упознавање ухапшеног с његовим правима, на шта се, у крајњем, своди садржина начела заштите личне слободе, не мора значити да ће та права бити и стварно реализована, нити сврха којој служе. То су само принципијелне поставке, што је примерено уобичајеном начину уређења једног основног начела какво је и ово, а да ли ће та права у стварности и бити остварена, зависи од тога да ли одговарајуће законске одредбе о појединим фазама поступка и процесним радњама то и омогућавају.

Будући да је заштита приликом хапшења прописана Закоником о кривичном поступку, јасно је на које се субјекте рас простире важење норме којом је та заштита уређена, мада их законодавац експлицитно не наводи. Разуме се, наиме, да то могу бити само субјекти преткривичног или кривичног поступка. Из наведених права и обавеза видљиво је да одредба о заштити личне слободе обухвата две категорије субјеката. Прву групу чине субјекти којима се намећу обавезе, а то су органи који некога хапсе. У другој су они субјекти који имају право да буду обавештени о својим правима, а то су, како је у законској норми и означено, ухапшена лица, тј. лица којима се ограничава лична слобода. Тиме је само уопштено означен круг субјеката, па је потребно да у даљем разматрању буду прецизније одређени.

Хапшење неког лица због извршеног кривичног кривичног дела могуће је у покренутом кривичном поступку али и пре отварања истраге, односно пре подизања оптужбе у случају кад истраге није било. У започетом кривичном поступку окривљени може бити лишен слободе на основу одлуке о одређивању притвора, коју у истрази доноси истражни судија а после подизања оптужбе, веће позивних судија. Али, независно од тога који је орган кривичног поступка одредио притвор, лишење слободе непосредно се врши по наредби о довођењу, издатој на основу већ донетог решења одређивању притвора,¹¹ ако за довођењем постоји потреба, јер за притва-

¹¹ Наредбу о довођењу кривични суд може издати и из других законом предвиђених разлога, а не само на основу решења о одређивању притвора, али се у тим случајевима окривљени не лишава слободе и тада привођење окривљеног судском власти има карактер ограничења слободе кретања.

рање, у неким случајевима издавању наредбе нема места, зато што би била сувишна или не би имала смисла¹². Наредбу о довођењу извршавају органи унутрашњих послова, мада по закону није искључено ни судско извршење ове наредбе¹³. Ситуације у којима неко може бити ухапшен пре започетог кривичног поступка бројније су, а лишење слободе, по правилу, такође врше органи унутрашњих послова, без икакве формалне одлуке. Осим њих и сваки грађанин може лишити слободе лице затечено на извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности, али је дужан да га одмах преда истражном судији или органима унутрашњих послова, па се законске обавезе у погледу поступања према ухапшеном преносе на те органе. Пошто су и органи унутрашњих послова дужни да ухапшеног без одлагања спроведу истражном судији, независно од тога да ли су лице сами лишили слободе или им је оно предато од других организација или грађана кад оцене да има места притвору, истражни судија се јавља као обавезни орган у поступку лишења слободе.

Из реченог следи да се као органи који учествују у ограничењу слободе неког лица због извршеног кривичног дела јављају: у покренутом кривичном поступку - истражни судија, веће позивних судија и органи унутрашњих послова, а у преткривичном поступку - органи унутрашњих послова и истражни судија. Међутим, не треба губити из вида да је посве друкчији положај окривљеног који се лишава слободе у кривичном поступку. У том случају, кад се окривљени лишава слободе тек после покретања кривичног поступка, он је већ упознат са својим правима приликом првог саслушања, а право на одбрану морало му се обезбедити и по другим законским основима, те се протезање заштите прописане за хапшење и на те процесне ситуације чини сувишним. Отуда, треба тумачити да се начелом заштите личне слободе осигуравају права ухапшеног у преткривичном поступку, па се, стoga, може сматрати да прописане обавезе приликом хапшења важе за *органе унутрашњих послова и истражног судију*.

Пошто се, како је објашњено, заштита приликом хапшења пружа пре-васходно у преткривичном поступку, начелом заштите личне слободе обезбеђују се права осумњиченог за извршено кривично дело, када га државни органи хапсе из законом предвиђених разлога. Мада је таква заштита потребна и окривљеном, начело се, у основи, не протеже и на

¹² На пример, кад је истражни судија одредио притвор тек након саслушања окривљеног који се одазвао позиву и пристао к судској власти.

¹³ Види чл. 135. ЗКП.

њега, јер му је приликом покретања и даљег тока кривичног поступка таква заштита морала бити обезбеђена по другим законским основима. Једино би таква заштита била неопходна окривљеном у случају кад је кривични поступак покренут и води се у његовом одсуству, а он, док поступак још тече, постане достижан органима кривичног гоњења. *Осумњичени* је, dakле, примарни објект заштите која чини садржину овог основног начела.

Пређашње излагања о циљу који се настоји постићи установљавањем начела заштите личне слободе и субјектима на које се оно распростире, уједно је указало на садржину новоустановљеног начела кривичног поступка. Суштина је овог начела да ухапшени мора бити упознат са правима која му припадају у тренутку лишења слободе, што се постиже наметањем законске обавезе органима кривичног правосуђа да га о тим правима одмах и обавесте. Ухапшени има: право да сазна разлоге лишења слободе, право да није дужно ништа да изјави, право да узме браниоца и право да захтева да о лишењу слободе буду обавештени његови најближи (чл. 5. ст. 1). Право је ухапшеног да о свим тим правима буде упознат *на свом језику или језику који разуме*. Друкчије обавештавање, по логици ствари, не би имало смисла, пошто би се претворило у формалност која је сама себи циљ, па самим тим, у форму погодну за евентуалне злоупотребе и изигравање прописане заштите приликом лишења слободе. Саобразно циљу у коме је установљено начело заштите личне слободе, сва права ухапшеном морају бити саопштена *одмах*. То *одмах*, практично значи непосредно након лишења слободе, у оном моменту који непосредно следује самом чину хапшења. У том моменту је ухапшеном и најпотребније да зна своја права како би се с највећим успехом одбранио од оптужби које га терете. Једино у ситуацији кад није могуће саопштити права ухапшеном због непознавања језика који он разуме, та се обавеза може пролонгирати до доласка преводиоца. Обавезу органа да ухапшеном одмах саопште припадајућа му права, треба једновремено тумачити и као забрану тим органима да пре тога од њега узимају изјаве и прикупљају било каква обавештења у својству презумптивног окривљеног. Логично, та забрана важи све док ухапшеном не буду саопштена његова права и док не реализује право на браниоца или се тог права одрекне. Напослетку, заштита лица лишеног слободе била би непотпуна и, у приличној мери, неизвесна без судске контроле законитости лишења слободе. Отуда, садржину овог начела употпуњава законска заповест

да лице лишено слободе мора бити одмах спроведено истражном судији.

У недостатку научних извора о теоријском поимању и уобличавању новоустановљеног начела у кривичнопроцесној књижевности, анализа норми позитивног права, попут напред изложене, једини је ослонац за његово појмовно одређивање. То јесте велика тешкоћа, али је потреба за дефиницијом начела очигледна, па је задатак теорије да то и учини. Дефиниција коју ћемо дати биће заснована на интерпретацији садржине и одлика које конституишу начело заштите слободе, како смо их напред одредили ослањајући се искључиво на законску регулативу, уз сав ризик који једна почетна дефиниција са собом носи. Опасност је да дефиниција буде непотпuna или непрецизна, пошто за њу нема упоришта у каквом другом теоријском ставу или зато што су се поткрадали недостаци у тумачењу законске регулативе на коме се она једино и заснива.

Узимајући у обзир све напред речено, начело заштите личне слободе може се дефинисати као начело кривичног поступка чија је суштина у обавези органа кривичног правосуђа да приликом хапшења без одлуке суда, предузму законом прописане радње с циљем да се осигура правовремена лична и стручна одбрана осумњиченог и да о законитости лишења слободе одлучи суд. Садржину тих радњи на које су државни органи обавезани, а уједно и суштину овог начела, чине обавештења осумњиченом о његовим правима у тренутку хапшења и спровођење ухапшеног истражном судији. Пошто се права ухапшеног јављају као корелат наметнутим обавезама органа преткривичног поступка, може се тумачити да начело заштите личне слободе установљава право осумњиченог да буде обавештен о својим правима која по закону има у тренутку хапшења, као и право да о законитости његовог лишења слободе одлучи суд. Конституисање ових права обезбеђује већу заштита основних човекових права и слобода у кривичном поступку и подиже ниво демократичности наше кривичне процедуре.

6) *Habeas corpus*

Заштита личне слободе уопште, а нарочито приликом самог чина хапшења, незамислива је у демократским правним државама без права на *habeas corpus*. Гаранције везане за слободу личности из *Habeas corpus acta*, усвојеног у Енглеској пре више од три века, садрже сви међународни документи, универзалног или регионалног карактера, а преузимају их и разрађују национална законодавства. Суштина те славне установе англосаксонског права јесте право ухапшеног да о законитости његовог лишења слободе одлучи суд, као непристрасни орган у односу на друге власти. У томе је срж међународне и националне регулативе права на *habeas corpus*.

Према Међународном пакту, кад се лице лишава слободе због извршењог кривичног дела, ухапшени или притворени мора бити одмах, у најкраћем року (*promptly*) изведен "пред судију или неког другог службеника, законом овлашћеног да врши правосудне функције" (чл. 9. ст. 3), а сваком ко је ухапшен из било ког разлога гарантовано је *право жалбе суду*, који је обавезан да *без одлагања ("without delay")* одлучи о законитости његовог хапшења (чл. 9. ст. 4). Европска конвенција на истоветан начин, без икакве суштинске разлике, уређује право на *habeas corpus*: "Свако ко је ухапшен или притворен ... биће одмах приведен судији или другом органу законом овлашћеном да врши судску власт" (чл. 5. ст. 3) и "има право да покрене поступак пред судом који ће установити да ли је лишење слободе било законито и наредити његово пуштање на слободу ако је оно било незаконито" (чл. 5. ст. 4).¹⁴

Из цитираних одредби међународних докумената може се закључити да је право на *habeas corpus* везано за хапшење и за притвор, а да се судска заштита личне слободе обезбеђује двојако - спровођењем ухапшеног судији (или државном службенику који врши правосудну функцију) и правом на покретање судског поступка у коме суд треба да одлучи о законитости лишења слободе.

Устав Југославије такође обезбеђује судску заштиту сваком лицу коме је ограничена лична слобода због основане сумње да је извршило

---

¹⁴ О праву на *habeas corpus* види чл. 7. ст. 5. и 6. Америчке конвенције.

кривично дело. У том случају, лице може "бити притворено и задржано у притвору", и то "на основу одлуке надлежног суда" (чл. 24. ст. 1). Уставна терминологија не омогућава јасно разликовање самог чина лишења слободе, тј. хапшења, од притвора као најтеже мере процесне принуде којом се неком лицу привремено ограничава лична слобода ради успешног вођења кривичног поступка. Због тога остаје нејасно да ли се право на *habeas corpus* односи и на хапшење или је уставописац имао у виду само одређивање и извршење мере притвора, будући да судску заштиту везује за "притварање" и "задржавање у притвору". Једино ако би се изразу "бити притворено" дало значење било ког лишења слободе, тада би проглашено право на *habeas corpus* важило и за хапшење. Али, не сме се губити из вида да после сваког хапшења, тј. лишења слободе, суд не мора одредити притвор, те чин хапшења неког лица не значи увек и притварање. За разлику од непрецизности у погледу домаћаја проглашаваног *habeas corpus*-а, недвосмислено је значење ове уставне одредбе да о притвору одлучује једино суд, те га други органи кривичног правосуђа не могу одређивати. Зато је полицијски притвор из до сада важећег процесног закона, морао бити укинут.

Законик о кривичном поступку од 2002. године по први пут уводи *habeas corpus* у југословенско кривично процесно право, и то одредбама о начелу заштите личне слободе, које тиме добија још већи значај. Судска контрола хапшења, као иманентна садржина и манифестација права на *habeas corpus*, уређена је и обезбеђује се тако што "лице које је лишено слободе без одлуке суда, мора бити одмах спроведено надлежном истражном судији" (чл. 5. ст. 2). Реглементација ове установе одговара стандардима из Европске конвенције и међународних аката универзалног значаја, а разлике у појединостима нормативне формулатије јављају се као последица уношења у дефиницију одлика југословенске кривичне процедуре, и нису, по својој природи, суштинске.

Према цитираним законским одредбама, судска контрола лишења слободе обезбеђује се спровођењем ухапшеног "надлежном истражном судији". Поступак судске заштите не покреће се правним средством, већ фактичком радњом спровођења ухапшеног судском власти. Обезбеђење судске контроле хапшења обавеза је оног ко хапси а не правно средство лица лишеног слободе. Фактичком чину хапшења одговара фактичка радња којом се покреће судска власт да одлучи о ограничењу личне слободе.

Надлежни истражни судија, као инокосни састав кривичног суда, одлучује о даљој судбини ухапшеног који му је спроведен - може га пустити на слободу или му одредити притвор ако су испуњени законски услови и стекну се одговарајуће процесне претпоставке. Према изричitoј заповести, садржаној у чл. 5. ст. 2. ЗКП, одлуку о судбини ухапшеног доноси *надлежни* истражни судија коме лице лишено слободе мора бити одмах спроведено. Тиме је искључена могућност да евентуалну одлуку о одређивању притвора према ухапшеном који му је спроведен, донесе стварно или месно ненадлежни истражни судија, што је сагласно уставној одредби да лице "може бити притворено и задржано у притвору" само на основу одлуке "*надлежног суда*" (чл. 24. ст. УЈ). Међутим, лице затечено на извршењу кривичног дела свако је овлашћен да лиши слободе, али је дужан да га одмах преда "*истражном судији или органу унутрашњих послова*" или да одмах обавести "*један од тих органа*" (чл. 230. ЗКП). То "*свако*" значи да су не само државни органи већ и грађани овлашћени да такво лице лише слободе. У случају затицања извршиоца на делу, грађани и било који државни орган, немају, дакле, обавезу да лице лишено слободе предају "*надлежном*" истражном судији, јер они, изузев органа унутрашњих послова, не морају знати а најчешће и не знају који је суд надлежан, што би значило да га могу предати и истражном судији *нижег*¹⁵, стварно ненадлежног суда. У истој овој ситуацији, кад им неко други преда лице лишено слободе, орган унутрашњих послова дужан је да га без одлагања спроведе *надлежном* истражном судији (чл. 230. *in fine*)¹⁶, разуме се ако процени да су испуњени услови за одређивање притвора према лицу затеченом на извршењу кривичног дела. Произлази да су одредбе чл. 230, којима се конкретизује начело заштите личне слободе, у колизији са начелном одредбом о *habeas corpus*-у из члана 5. ст. 2. С обзиром на ранг одредби које су у колизији, за практично поступање једно од решења би било да о лишењу слободе лица које му је предато, ненадлежни истражни судија обавести орган унутрашњих послова, чија би дужност била да ухапшеног спроведе надлежном истражном судији.

¹⁵ Раније важећи Закон о кривичном поступку допуштао је и алтернативу да ухапшено лице може бити спроведено "*истражном судији* *нижег* суда на чијем је подручју учињено кривично дело, ако се до седишта тог суда може брже доћи" (чл. 195. ст. 1. ЗКП од 1976).

¹⁶ По логици ствариј, предаја лица лишеног слободе неком другом суду не може се замислiti, пошто се лишава слободе лице затечено на извршењу кривичног дела, па место извршења дела може бити само на подручју *нижег*, стварно ненадлежног суда а не и неког другог ненадлежног суда.

¹⁷ У члану 230, последња реченица, прописана је обавеза да орган унутрашњих послова поступи по чл. 227. Законика кад је том органу предато лице лишено слободе по основу затицања на делу, а одредба ст. I. чл. 227. налаже да се то лице мора спровести "*надлежном*" истражном судији.

Разуме се да је овако уређена судска заштита обавезна само кад је лице ухапшено *без одлуке суда*, што законодавац експлицитно и прописује, јер у противном, кад се лице хапси по одлуци суда, таква заштита је сувишна пошто је, по логици ствари, већ спроведена приликом судског одлучивања о лишењу слободе. Другим речима, на начин предвиђен у начелној одредби ст. 2. чл. 5. ЗКП, правило *habeas corpus* применује се кад није одређен притвор према лицу које се хапси.

То су правне границе у оквиру којих се протеже *habeas corpus*. Међутим, питање је да ли се законском формулацијом обезбеђује примена правила *habeas corpus* на сва лишења слободе која су по закону могућа у преткривичном поступку. Законик допушта да ограничи унутрашњих послова изузетно задржи лице које су претходно лишили слободе или позвали на информативни разговор, ради прикупљања обавештења или саслушања.¹⁸ О задржавању одлуку доноси орган унутрашњих послова, а задржано лице се не спроводи истражном судији, како то произлази из одредаба о овој мери принуде. Изгледа као да су одредбе о задржавању у колизији са начелном одредбом о *habeas corpus*-у или да се та начелна одредба не односи на ситуацију кад одлуку о ограничењу слободе доноси неки други орган кривичног правосуђа. На такво тумачење упућује и стилизација *habeas corpus*-а у оквиру начела заштите личне слободе, јер има значење да се ухапшено лице увек спроводи надлежном истражном судији ако је "лишено слободе *без одлуке суда*". Међутим, мора се имати у виду да је и код примене мере задржавања обезбеђена судска заштита која чини садржину права на *habeas corpus*, али се она остварује правом задржаног лица на жалбу о којој одлучује истражни судија и налагањем обавезе органима унутрашњих послова да о задржавању одмах обавесте истражног судију (чл. 229. ст. 3. и 4 ЗКП). Другим речима, одредбама о задржавању прописана је примена правила *habeas corpus* или не на начин из начелне одредбе чл. 5. ст. 2. ЗКП којом је то правило установљено. Због тога се може тумачити да се начелна одредба о *habeas corpus* -у односи само на *фактичко* лишавање слободе у преткривичном поступку. Полазећи од такве интерпретације, могло би се размишљати о проширењу опсега судске заштите у начелној одредби о *habeas corpus*-у, тако да буду обухваћени и случајеви кад се судска заштита иницира правним средством, попут полицијског задржавања. Право на правно средство за покретање судског поступка у коме би се одлучивало о законитости лишења сло-

---

¹⁸ Види члан 229. ЗКП.

боде, могло би се установити на начин предвиђен у чл. 5. ст. 4. Европске конвенције, а треба да важи независно од разлога лишења слободе. Тиме би начелна одредба о *habeas corpus*-у била употребљена, а свеобухватност овог правила била би примерена уређењу основних принципа кривичног поступка, у оквиру којих је и начело заштите личне слободе чији је оно конститутивни елемент.

Време од лишења слободе до одлуке судске власти о судбини ухапшеног, изузетно је значајно за постизање циљева због којих је правило *habeas corpus* и уведено у правни поредак. Оптимално би било да то време траје што краће, али се не може предвидети колико ће у стварности бити потребно времена да се ухапшени преда судској власти, јер то зависи од удаљености и приступачности места хапшења, постојања саобраћајних веза, временских прилика, тешкоћа у спровођењу или каквих неотколоњивих сметњи, као и многих других фактора који се не могу предвидети. Зато законодавац и не одређује рок, већ прописује да ухапшени мора бити *одмах* спроведен надлежном истражном судији. И у међународним документима време за спровођење одређено је употребом израза *одмах* или *без одлагања*, а не неким прецизнијим одређивањем рока, што је изазвало различита тумачења, почев од оних по којима је то фактичко питање и зависи од околности случаја, преко схватања да је време спровођења одређено данима, али опет различито - "неколико дана" или се прецизира да је то време два, односно три дана, до гледишта по коме се рок одређује сатима и прецира да износи 24 сата од момента лишења слободе.¹⁹

У пракси Европског суда за људска права проглашена заповест да спровођење ухапшеног мора бити извршено *одмах*, тумачи се са известном толеранцијом, а узима се у обзир време потребно за довођење лица лишеног слободе и време за предузимање неопходних полицијских радњи.²⁰ То становиште усваја и југословенски Законик.

У погледу времена за спровођење ухапшеног, у одредбама процесног закона којима се конкретизује правило *habeas corpus* прописана је

¹⁹ Види: Др Ђорђе Лазин, Притвор у југословенском кривичном поступку и међународни стандарди људских права, у књизи "Актуелна питања малолетничке делинквенције и мере за обезбеђивање присуства окривљеног у кривичном поступку", изд. Српско удружење за кривично право, Копаоник, 1995, стр. 166 и 167.

²⁰ Проф. др Тихомир Васиљевић - проф. др Момчило Грубач, Коментар Законика о кривичном поступку, Београд, 2002, стр. 34.

дужност за органе унутрашњих послова да ухапшеног "без одлагања"²¹ спроведу надлежном истражном судији (чл. 227. ст. 1), било да су они сами извршили хапшење, или су им грађани или други органи предали лице лишено слободе (чл. 230), или им је истражни судија наредио довођење. У свим овим случајевима време спровођења ухапшеног независно је од разлога лишења слободе. Спровођење *без одлагања* могло би трајати неколико сати или неколико дана, зависно од околности конкретног случаја. Законодавац узима да спровођење редовно не би требало да траје дуже од 8 сати, јер за случај да оно траје дуже, прописује обавезу за овлашћено лице органа унутрашњих послова да истражном судији такво закашњење посебно образложи (чл. 227. ст. 3). У образложењу треба да наведе разлоге закашњења, а то су у бити неотклоњиве сметње због којих је спровођење ухапшеног *трајало дуже од осам сати*. То значи да би спровођење могло трајати и две недеље или пак месец дана, а некад и дуже, зависно од природе и последица неотклоњиве сметње због које се спровођење објективно не може извршити у редовном року краћем од 8 сати.

Време потребно за предузимање полицијских радњи тиче се уобичајеног, кратког задржавања ухапшеног лица ради утврђивања идентитета, прикупљања обавештења, састављања кривичне пријаве или извештаја истражном судији и за сличне оперативне радње, али се односи и на полицијску меру *задржавања осумњиченог у полицији*, меру која је тек приликом последње редакције Предлога Законика о кривичном поступку уведена уместо полицијског притвора. Задржавање осумњиченог, као принудну меру којом се ограничава лична слобода, одређује орган унутрашњих послова својом одлуком у форми решења, с тим да задржавање може трајати најдуже 48 сати²² од момента лишења слободе (чл. 229. ст. 1). И код ове принудне правне мере, време задржавања је управо оно време потребно да се у сложенијим случајевима предузму неопходне оперативне радње полиције, због којих се задржавање осумњиченог и одређује, као што је прикупљање обавештења о делу и учиниоцу, хватање саучесника, провера алибија, састављање кривичне пријаве и сл. Разуме се да је у тим, са становишта криминалистичке обраде, сложеним кривичним стварима потребно дуже време

²¹ Законодавац није доследан у коришћењу израза којим одређује време за спровођење ухапшеног. Терминоска недоследност последица је посве непотребног коришћења двају различитих израза са истим значењем: у чл. 5. ст. 2. и чл. 230. употребљен је израз "хитно", а у чл. 227. ст. 1. израз "без одлагања".

²² Време полицијског задржавања је 48 сати у хрватском (чл. 98. ст. 2.) и у словеначком (чл. 157. ст. 3) закону о кривичном поступку, а у неким земљама знатно је дуже (на пример, у Француској је 6 дана).

задржавања од уобичајеног, али постоји опасност да се у пракси ова правна мера не претвори у уставно недопуштени полицијски притвор, ако то већ није по самом законском уређењу.

Да би осигурао ваљану судску оцену законитости лишења слободе, законодавац прописује извесне дужности за учеснике у поступку лишења слободе и поступку контроле његове законитости:

(а) Обавеза је овлашћеног лица органа унутрашњих послова да обавести истражног судију *o разлогима и времену* лишења слободе (чл. 227. ст. 1). Шта могу бити разлоги лишења слободе о којима се истражни судија обавештава, произлази из одредаба о условима за лишење слободе без одлуке суда (чл. 227. ст. 1. и чл. 142. ЗКП). Сагласно овим одредбама, да би истражни судија могао да одлучи о судбини лица лишеног слободе, извештај органа унутрашњих послова треба да садржи: опис дела, околности из којих произлази основана сумња, као и оне чињенице и околности које по закону представљају разлог за одређивање притвора.

Истражног судију најпре треба упознати са описом дела које се осумњиченом ставља на терет, јер без сазнања о делу истражни судија не би знао о чему треба да саслуша приведено му лице, а из описа кривичног догађаја такође треба да сазна о оним чињеницама и околностима које су релевантне за доношење одлуке о притвору: о тежини кривичног дела (од тежине извршеног дела зависи који ће истражни судија бити стварно надлежан, а због тежине дела притвор некад, по самом закону, није могућ - код лакших кривичних дела, а некад је обавезан - за најтежа кривична дела); о месту извршења дела (ради оцене месне надлежности); и сл. Неопходно је да у извештају буду наведене околности из којих произлази основана сумња, јер сада истражни судија не одлучује о задржавању приведеног лица, као што је било по раније важећим прописима, већ о одређивању притвора. Постојање основане сумње истражни судија мораће претходно да утврди у решењу о притвору, ако га буде доносио, пошто се ради о случајевима кад истрага још није отворена, па у моменту привођења не постоји решење о спровођењу истраге којим би основана сумња била утврђена. На крају, потребно је истражног судију обавестити и о чињеницама и околностима које по закону представљају посебан основа за одређивање притвора, због којих је, управо, неко лице лишено слободе и спроведено истражном судији. Ако не постоји ма који разлог за притвор, лишење слободе не би било допуштено, па је, зато, извештавање о тим

разлозима неопходно за оцену истражног судије о законитости лишења слободе и даљој судбини спроведеног му лица, тј. за одлуку о одређивању притвора.

О разлозима лишења слободе, како је напред објашњено, орган унутрашњих послова може обавестити истражног судију усмено или у писаном извештају или предајом дупликата кривичне пријаве ако је већ сачињена и поднета државном тужиоцу.

Орган унутрашњих послова има и обавезу да обавести истражног судију о времену лишења слободе. Време лишења слободе веома је значајно због правних последица које закон везује за ограничење личне слободе и због поштовања прописаних рокова који од тог момента теку. Трајање лишења слободе увек се по закону узима од момента хапшења, без обзира да ли је након тога одређен притвор и колико је трајао, па се следствено томе везују правне последице: време од тренутка лишења слободе до одређивања притвора урачунава се у притвор (чл. 144. ст. 1. ЗКП) и у изречену казну (чл. 50. КЗЈ), а такође је основ за накнаду штете лицима неосновано осуђеним или неосновано лишеним слободе (чл. 560. ст. 1. тач. 3. и ст. 2. ЗКП). Законски рокови који се тичу лишења слободе, такође теку од часа хапшења: рок за спровођење ухапшеног истражном судији (чл. 227. ст. 3), време најдужег задржавања у полицији и рок за доношење решења о задржавању (чл. 229. ст. 1. и ст. 2.), као и најдуже трајање притвора (чл. 144). Тих рокова дужни су да се држе органи кривичног правосуђа и да на њих пазе по службеној дужности, а ако истекну, закон за те органе прописује посебне обавезе у циљу заштите од незаконитог или прекомерног ограничења личне слободе.

(б) Овлашћено лице органа унутрашњих послова должно је да истражном судији посебно образложи закашњење ако је спровођење трајало дуже од осам сати. Обавезним подношењем образложења омогућава се судска контрола, којом законодавац настоји да осигура уредност спровођења, како не би, сем изузетно, трајало дуже од прописаног редовног рока. У образложењу закашњења треба навести ону неотклоњиву сметњу због које је дошло до закашњења, када је настала и колико је трајала та сметња, односно њене последице. Разлози закашњења могу бити само објективне, материјалне природе који се нису могли отклонити. Субјективне и отклоњиве сметње, по закону, не могу бити оправдање за било које закашњење, а због таквог закашњења лишење слободе било би незаконито за време док то закашњење траје. Ради лакшег

утврђивања разлога закашњења и аутентичности њиховог засведочења, целисходно би било да се образложење закашњења даје у писменом извештају и да се то писмено приложи списима предмета.

(в) Пријем спроведеног лица, прва је обавеза надлежног истражног судије. У практичној примени, нарочито у малим судовима, могу настати потешкоће приликом извршења ове обавезе после истека радног времена или у нерадне дане. Следећа обавеза истражног судије која се тиче судске контроле ограничења личне слободе јесте да засведочи време лишења слободе и образложење закашњења ако је спровођење трајало дуже од осам сати. Мислим да је увек потребно засведочити време лишења слободе иако ту судску обавезу законодавац предвиђа само у одредби о закашњењу приликом спровођења ухапшеног, не баш спретно формулисаној и систематизованој (чл. 227. ст. 3). О образложењу закашњења истражни судија мора да сачини службену белешку или записник, који се прилажу списима. Законом није одређено када коју форму засведочења треба користити. У ситуацији када је поднето писмено образложење закашњења, погодна би била форма службене белешке јер би поступак са приведеним лицем могао брже тећи. Ако, пак, овлашћено лице органа унутрашњих послова усмено образложе зашто је спровођење ухапшеног трајало дуже од осам сати, неопходна би била форма записника ради осигурања аутентичности засведочења разлога закашњења. На крају, обавеза је истражног судије да у записник унесе и изјаву ухапшеног о томе када је и где лишен слободе. То, разуме се, претпоставља да истражни судија претходно узме изјаву приведеног лица о времену и месту његовог лишења слободе.

Из претходног разматрања одредбе којом је правило *habeas corpus* уведено у кривични поступак, као саставни део и иманентна садржина начела заштите личне слободе, и одредаба којим се то правило разрађује и конкретизује, може се закључити да је настојање законодавца усмерено у правцу да се судска контрола законитости лишења слободе обезбеди у што краћем року и тиме осигура да ограничење личне слободе до одлуке суда траје разумно време, особито у случајевима кад се покаже да је хапшење било непотребно или незаконито. То настојање није пропраћено прописивањем процесних санкција, али непоштовање прописаних рокова који се односе на лишење слободе подлеже општим правилима о одговорности из позитивног права. Као санкције за непоштовање ових рокова јављају се кривична одговорност

органа кривичног правосуђа за противправно лишење слободе, дисциплинска одговорност органа унутрашњих послова, а такође и одговорност државе за штету причињену неоснованим лишењем слободе.

3. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Доградња и преуређење система основних начела кривичног поступка после педесетогодишње недодирљивости, само по себи је радикалан законодавчев захват, вредан пажње и позитивне оцене са становишта осавремењавања кривичне процедуре и њеног прилагођавања процесној стварности.

Новоустановљено начело заштите личне слободе учвршћује демократичност кривичног поступка и осигурува већу заштиту слобода и права човека у преткривичном поступку. Резултат је хуманих настојања да се благовремено предупреде злоупотребе и неправедна или прекомерна ограничења личне слободе осумњиченог, у чему се очituје крајњи циљ коме начело тежи а уједно и његов значај.

Обавештавање осумњиченог о његовим правима у тренутку хапшења, као суштина овог основног начела, и само постаје право осумњиченог, установљено у циљу стварања услова за личну и стручну одбрану. Тако начелно уређена заштита у тренутку хапшења изискивала је промене и усклађивање многих одредаба о преткривичном поступку које се тичу радњи и мера државних органа, особито полиције, везаних за сам чин фактичког лишења слободе. У којој мери је успешно извршена инкорпорација начела са постојећим моделом преткривичног поступка, остаје за анализу правним теоретичарима, а правосудној пракси за тумачење.

Увођење правила *habeas corpus* као есенцијалног елемента начела заштите личне слободе, кореспондира стандардима заштите личне слободе усвојеним у Европској конвенцији и другим међународним документима, а колики ће домашај стварно и имати, показаће пракса органа кривичног правосуђа.

Prof. Dr. Vojislav Đurđić, LLD
Full Professor

THE PRINCIPLE OF PROTECTION OF INDIVIDUAL FREEDOM IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Summary

On the grounds of individual freedom guarantees rendered in international documents and constitutional declarations, introducing the principle of protection of individual freedom represents the legislator's first and a very significant undertaking in updating the basic principles of criminal proceedings, which have not been altered for decades. In legal terms this principle accounts for the obligation of state authorities to inform the arrested person about the rights which he is entitled to at the time of arrest, as well as the obligation of state authorities to immediately take the arrested person to the examining justice. Being a novelty, the principle has to be theoretically configured and defined, bearing in mind all the risks underlying the generation of the first or initial definition. The definition is based on the conception that the essence of the principle is the right of the arrested person to be informed on the rights he is legally entitled to at the time of arrest in order to provide for the timely individual legal defence, as well as the right to habeas corpus. The principle of protection of individual freedom is expanded to the preliminary (administrative) criminal proceedings and applies in all case of arrest without a judicial decision, and particularly in cases of arrest where the actual action is undertaken by the police authorities. The right to habeas corpus, specified in the provisions which set the terms and define duties of the police and the examining justice in the arrest procedure, is to provide the judicial control over the legitimacy of arrest in the shortest possible period of time, and thus

ensure a reasonable duration of police detention until the judicial decision has been reached.

Key words: *basic principles of criminal proceedings, individual freedom, arrest, preliminary (administrative) criminal proceedings, police authorities, police detention, right to habeas corpus, examining justice.*